

INCONTINENT

LOUISE LABÉ (± 1524-1566) tijdgenote van CLÉMENT MAROT dichtte in een van haar sonnetten:

„Tout aussi tot que je commence à prendre
Dens le mol lit le repos désiré,
Mon triste esprit hors de moy retiré,
S'en va vers toy incontinent se rendre.”

Evenmin als in de door Prof. MOONEN (1969) aangehaalde regels van CLÉMENT MAROT heeft „incontinent” hier urologische betekenis. Het bed zou snel van „mol” in „mouillé” veranderd zijn. Het door deze dichters gebruikte „incontinent” is afgeleid van het Latijn „in continenti (tempore)”, onmiddellijk, het urologische van het Latijn „incontinens”, niet in staat iets te bevatten (DAUZAT).

Ik ben het met de voorlaatste regel van Prof. MOONEN dus geheel eens: „Uiteindelijk had noch de letterkundige, noch de collega bij het begin van deze les gelijk.”

Literatuur: DAUZAT, A. (z.d.) *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Larousse, Parijs. — LABÉ, LOUISE, *Sonnets, in Poètes du XVIIe siècle* (1953) Bibliothèque de la Pleiade. Gallimard, Parijs. — MOONEN, W. A. (1969) Maligne incontinentia urinae. *Ned. T. Geneesk.* **113**, 1301.

's-Gravenhage, 31 juli 1969

L. J. ENDTZ

ARTS, RECHT EN WET

Voor de medicus-practicus is er permanent en op een breed front een confrontatie met recht en wet. Dit behoeft hier geen uiteenzetting. Wel gaat het hier over de tegenstelling tussen wet en recht, die de arts wat hulpeloos maakt:

In *Medisch Contact* van dit jaar refereert het Hoofdbestuur van de Maatschappij van Geneeskunst aan de uiteenzetting van professor ENSCHEDÉ, waarom artsen die aborteren op medische gronden onder de zg. strafuitsluitingsgronden kunnen vallen. Inmiddels heeft professor ENSCHEDÉ zijn mening van 1966 gewijzigd: hij keert zich niet meer tegen formele legalisering van de medische abortus provocatus. Deze meningswijziging ontkracht overigens zijn destijds gehouden betoog niet, daar dit op elke wettelijk strafbaar gestelde daad toegepast kan worden. Het hoofdbestuur heeft echter een andere redenering: dit stelt (l.c.) dat een arts, die op grond van de strafdreiging in de wet een abortus weigert, zich daarbij ten onrechte achter de wet verschuilt. Dit gaat wat ver.

Een wet is er om gerespecteerd te worden en in principe komen er sancties bij overtreding. Wanneer nu respect voor een wet tot aanmerkingen van een hoog medisch college kan leiden, staat de boel wel op zijn kop.

Maar nu collega SCHUURMANS STEKHOVEN (1969) in dit tijdschrift. Deze zwaait met de strafwetartikelen nr. 300, 301, 305 e.a. welke handelen over mishandeling. Deze artikelen kunnen nu worden toegepast, geeft collega SCHUURMANS STEKHOVEN aan, bij de beoordeling van operaties en resuscitaties. Hier geen praten over rechtvaardigingsgronden of schulduitsluitingsgronden.

In concreto wordt de vraag dus, welke redenering de positionele en justitionele ambtenaren zullen toepassen indien hun een vermeend strafbaar feit ter ore komt. In feite wordt het zo, dat zowel het doen als het nalaten van alle medische ingrepen kwestieus wordt en in feite niet meer wordt geregeld bij de wet; althans niet zo duidelijk, of de werkelijke rechtsvorming komt meer in handen van de uitvoerende macht dan van de wetgevers.

Nu is een dergelijke verschuiving ook aan de orde bij het

nieuwe ontwerp met betrekking tot de voorlopige hechtenis (verg. D. ARENDSHORST 1969).

Dat er wel eens aanzienlijke spanningen kunnen zijn inzake rechtspraak, is kort geleden in Amsterdam gebleken bij de procedure omtrent de Maagdenhuis-affaire en de recente veroordeling in Amsterdam van de S.J.-secretaris. Tenslotte is er recentelijk nog een onverkwikkelijke zaak aan het licht gekomen: een rechter die als verdachte in een aanrijdingszaak in Haarlem de politie in een kwaad daglicht stelt en wel publiekelijk.

Al met al is er voor degenen, die streven naar rechtszekerheid, toch een verlangen naar duidelijke wetsteksten, die overbodig en onmogelijk maken, dat de rechter subjectief en al te subjectief de wet interpreteert bij zijn rechtspraak.

Literatuur: ARENDSHORST, D. (1969) Van de poespas af en de bak in. *De Groene*, 9 augustus. — ENSCHEDÉ, CH. J. (1966) Abortus op medische indicatie en strafrecht. *Ned. T. Geneesk.* **110**, 1349. — Richtlijnen medische indicaties abortus. *Med. Contact (Amst.)* **24**, 902. — SCHUURMANS STEKHOVEN, W. (1969) Arts en Wet. *Ned. T. Geneesk.* **113**, 1358.

Beverwijk, 11 augustus 1969

J. H. VAN MEURS

ACTIEVE EUTHANASIE

Misschien ligt het aan mijn gemis aan juridische scholing, dat ik de reactie van collega SCHUURMANS STEKHOVEN (1969) op een publicatie van J. H. VAN DEN BERG niet helemaal of liever helemaal niet kan volgen.

Hij beroept zich op een in zijn — en zelfs mijn — ogen magistrale formulering van het Amsterdamse Hof omtrent het menselijke leven als „een twee-eenheid van geest en biologisch substraat” als *conditio sine qua non* om van menselijk leven te kunnen spreken. Ik zie dan echter niet goed in, hoe pogingen om menselijk „leven”, dat niet meer aan deze voorwaarden voldoet te continueren in strijd zouden kunnen zijn met de „rechten van de mens” of zelfs strafbaar kunnen zijn krachtens art. 300/301 W.v.S., handelende over mishandeling. Deze bepalingen en die over de „rechten van de mens” vooronderstellen een menselijke existentie als substraat. Als deze door het ontbreken van genoemde „twee-eenheid” ontbreken, kan er m.i. toch moeilijk nog sprake zijn van mishandeling, c.q. schending van de „rechten van de mens”.

Misschien kan collega SCHUURMANS STEKHOVEN mij hierover opheldering verschaffen.

Literatuur: SCHUURMANS STEKHOVEN, W. (1969) *Ned. T. Geneesk.* **113**, 1358.

Eindhoven, 5 augustus 1969

A. E. HENSEN

Zolang rechtens (=juridisch) niet is vastgesteld waar — op welk punt, op welk ogenblik — de status van (levend) mens overgaat in de status van „lijk” (dood mens) zal de arts in tweestrijd verkeren over de vraag of hij mag of moet doorgaan met behandelen. Op dat zelfde „punt” houden inderdaad de „rechten van de mens” op en tevens de mogelijkheid van „mishandeling”.

„Leven” — HENSEN plaatst niet ten onrechte dat woord tussen aanhalingstekens — is echter niet alleen een biologisch en een juridisch begrip. Het is ook een filosofische en met name een „moraaltheologische” kwalificatie! En dat niet alleen ten aanzien van 's levens einde, maar vooral ook van 's levens begin.

De in de Mia-Versluis-zaak voor het Hof als getuige verschenen dominee aarzelde geen ogenblik om resuscitatie-beëindiging als „moord” te brandmerken. En de rooms-

katholieke moraal-theologie gaat ten aanzien van voorbehoedmiddelen, die de dood van eicel, zaadcel (resp. van de bevruchte eicel, doordat nesteling voorkomen wordt), nog een eind verder, door ook die ingrepen als misdrijven tegen het leven (moord, doodslag) aan te merken. Wie zich voor deze actuele problematiek interesseert kan ik het standaardwerk van Prof. Mr. JOHN T. NOONAN JR. aanbevelen (*Contraception, a history of its treatment by the catholic theologians and canonists*. The Belknap press of Harvard university press, Cambridge, Massachusetts, 1966).

Juist omdat levens- en wereldbeschouwing diep tot in de voortijd van de menselijke existentie verankerd zijn met meer irrationele dan rationele wortels (ik zal het „collectieve onbewuste” er nu maar niet bijhalen, noch het „numineuse”: zie RUDOLF OTTO, *Das Heilige, über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München), zijn de door de „verworvenheden” van de „moderne geneeskunst” kunstmatig losgewoelde „leven-dood”-problemen van een zo schrikwekkende ernst, dat het gevoel van radeloosheid, dat elke arts bekruipt, die daarmee geconfronteerd wordt, maar al te begrijpelijk is.

Knegsel, 11 augustus 1969

Dr. Mr. Dr. W. SCHUURMANS STEKHOVEN

BERICHTEN BUITENLAND

Groot-Brittannië

Astma-mortaliteit en overdruk-aërosolen. — Gedurende de jaren 1961-1966 nam de sterfte aan astma voortdurend toe, bij kinderen van 10-14 jaar zelfs tot het zeventvoudige, zodat in deze leeftijdsgroep astma vierde werd op de lijst van doodsoorzaken. Een bericht dienaangaande (zie vorige jaargang van dit *Tijdschrift* bl. 385) maakte melding van een geconstateerde correlatie tussen de toegenomen astma-sterfte en het toegenomen gebruik van bronchodilatantia-bevattende overdruk-aërosolen, in het bijzonder die met het β -sympathicomimeticum isoprenaline. In 1966 stierven in Engeland en Wales 2040 mensen aan astma (in 1959 stierven er 1214). Schrikwekkend zijn de gevallen waarin jonge astmatici dood werden aangetroffen met in hun hand geklemd de zo juist gebruikte isoprenaline-nebulisator. Deze stof had vroeger niet zo'n schadelijke uitwerking; dat kwam omdat men toen slechts beschikte over verstuivers die betrekkelijk grote druppels produceerden, die niet in de fijnste vertakkingen van de luchtwegen konden doordringen. De overdruk-nebulisator geeft echter een zeer fijn verdeelde nevel, die wel overal doordringt. Er wordt dan plotseling een veel grotere dosis isoprenaline geresorbeerd, die dan ook op het myocard werkt, met als gevolg tachycardie en toename van het hartminuutvolume. Daarbij komt dat isoprenaline soms niet de gewenste bronchodilatatie, maar integendeel een obstructie. teweegbrengt. Na de vele waarschuwingen in 1966 en 1967 is de verkoop van overdruk-nebulisators met isoprenaline aanmerkelijk afgenomen, terwijl de astma-sterfte langzamerhand afnam. De sterftedaling heeft zich zelfs nog in het eerste kwartaal van 1969 voortgezet, en dit ondanks het feit dat de morbiditeit aan astma blijft stijgen. (INMAN en ADELSTEIN, *Lancet*, 9 aug. bl. 279; Editorial, *ibid.* bl. 305.) Overigens is er thans een β -sympathicomimeticum beschikbaar dat een even goede en zelfs langer durende bronchusverwijding teweegbrengt als isoprenaline, zonder schadelijke hartwerking, nl. salbutamol. Belangrijk is evenwel dat de patiënt die het middel gebruikt, begrijpt wat de gevaren van overdosering zijn.

Ziekenhuis-wachlijsten. — De minister voor sociale diensten, RICHARD CROSSMAN, antwoordde op een vraag omtrent de wachlijsten voor opname in een ziekenhuis, dat deze in Engeland voor het eerst sinds 1962 wat korter zijn geworden, zij het slechts weinig. Op 31 december 1968 stonden 534.890 patiënten op wachlijsten, dat is 2.115 minder dan ultimo 1967. (*Med. Offr.*, 1 aug. bl. 81.) In Wales is merkwaardigerwijs het aantal toegenomen, nl. van 27.254 tot 29.091. (*Ibid.*, bl. 84.)

Buitenechtelijke kinderen. — Er worden in Engeland steeds meer buitenechtelijke kinderen geboren, zo blijkt uit een antwoord van minister CROSSMAN, en niet alleen in absolute zin, maar ook relatief ten opzichte van het totale aantal geboorten. In 1959 bedroeg het aantal buitenechtelijke geboorten 38.161, dat is 5,1 pct van het totale aantal van 748.501 geboorten. In 1968 was het aantal buitenechtelijke geboorten verdubbeld, nl. 69.806, dat is 8,5 pct van het totale aantal van 819.272 geboorten. De sterfte van buitenechtelijke kinderen is nog steeds hoger dan de gemiddelde sterfte van alle kinderen samen. In 1968 bedroeg eerstgenoemde sterfte 1.633, dat is 23,4 pro mille. In totaal stierven er 14.982 pasgeborenen, dat is 18,3 pro mille. (*Med. Offr.*, 1 aug. bl. 81.)

Japan

Schildkliercarcinoom in Hiroshima en Nagasaki. — Bij 3.067 achtereenvolgend verrichte secties op Japanse overledenen in Hiroshima (jan. 1957 - febr. 1968, 2.327 secties) en Nagasaki (jan. 1951 - sept. 1967, 740 secties) vonden SAMPSON en medewerkers (*J. Amer. med. Ass.*, 7 juli bl. 65) 536 primaire schildkliercarcinomen, waarvan 97 pct occulte papillaire. Bij vrouwen en bij degenen die door 50 rad of meer atoomstraling waren getroffen, werd een grotere frequentie gevonden. Van de 1096 geseceerden die niet bestraald zijn geweest, werd de gehele schildklier onderzocht, waarbij een frequentie van 17,9 pct werd gevonden. In Amerikaanse series bedraagt deze frequentie 1 à 4 pct. Ondanks de gevonden hoge percentages van schildkliercarcinoom was de sterfte hieraan niet groot; het vormde slechts bij 5 patiënten de doodsoorzaak, dat is een lagere mortaliteit dan in Amerika! Er was geen verband te leggen tussen de gevonden hoge frequentie van schildkliercarcinoom en bestraling, methode van onderzoek, diagnostische criteria en onzuivere selectie bij de sectie. De auteurs vermoeden dat de verklaring van de hogere carcinoomfrequentie in een genetische factor moet worden gezocht. In een editorial (bl. 104) wordt gesuggereerd, de frequentie na te gaan bij Japanners in Hawaii of Californië. Ook zou men het voedsel moeten nagaan, en tenslotte zou men de frequentie kunnen onderzoeken bij andere volkeren dan het Japanse en Amerikaanse.

Vereinigde Staten

Rubella-vaccin. — In Amerika heeft de Division of Biologic Standards of the National Institutes of Health een licentie verstrekt voor een levend verzwakt rubella-vaccin. Merck en Co. heeft reeds 600.000 doses bereid, en tegen 1 augustus zouden er 2 miljoen doses beschikbaar zijn. Dit jaar zullen volgens U.S. Public Health Service 8 miljoen kinderen geïmmuniseerd zijn. (*J. Amer. med. Ass.*, 16 juni bl. 2004.)

Congressen, enz.

— *5e Congress van de European medical Society for Psycholytic Therapy*, 9-12 okt. 1969 te Frankfurt/M. Inlichtingen: G. W. ARENDSSEN HEIN, zenuwarts, secr., Klomperweg 113, Ederveen.